

DESCOPERIREA COIFULUI DE LA POIANA COȚOFENEȘTI, JUD. PRAHOVA. SCURTĂ ISTORIE

Radu Coroamă
Vlad Manoliu

Numele exact al obiectului în legătură cu găsirea căruia facem prezenta comunicare ar trebui, poate, să fie nu "coiful (sau coiful de ceremonie) de la Poiana Coțofenești" ci "căciula de aur" deoarece omul de inimă care l-a donat la 18 aprilie 1929 la "Onor Ministerul Artelor. Direcțiunea Arheologică" (cf. înregistrării cu nr. 16522 din 18 aprilie 1929) l-a botezat așa.

"Căciula de aur de la Coțofenești" este considerată astăzi ca fiind un obiect traco-get din sec. IV a.Cr. Are 725,40 g aur și dimensiunile de 25,5 cm/20cm. Descrierea și evaluarea sa, în egală măsură arheologică și artistică, a fost făcută de nenumărate ori de către istorici de prestigiu ca Dumitru Berciu, Radu Florescu, M. Petrescu-Dâmbovița și Marin Dinu. De aceea ne vom mulțumi a reproduce nu aceste analize științifice ci prima descriere a obiectului, cea făcută de scriitorul Ion Marin Sadoveanu în articolul "Domnul Ion Marinescu Moreanu" publicat în "Rampa" din 28 aprilie 1929, p. 1. "Închipuiți-vă un trunchi de con din tablă fină de aur prășarat eu melci în spirale, ușor reliefați pe toată suprafața sa. Plăcile din același metal, care îl continuă pentru acoperirea urechilor și a cefei, împodobite cu minunate reliefe, închipuind călăreți pe himere, cu pumnale în mâinile ridicate. Iar frontonul cizelat cu un motiv minunat de ochi stilizați". Această entuziastă descriere este desigur mai puțin exactă decât cele științifice dar este prima în ordine cronologică, cea care însoțește relatarea literară a momentului în care Ion Marinescu Moreanu a oferit spre cumpărare prețiosul obiect pentru Muzeul Național de Antichități. Copiii familiei Moreanu au memorat cu pietate istorisirea, adeseori repetată de tatăl lor, despre întâmplările legate de destinul fabuloasei "căciuli de aur" (cf. relatărilor dlui Irimie Marinescu Moreanu, astăzi în vârstă de 81 de ani, de profesie economist, cavaler al ordinului "Coroana României", ordin primit pe frontul antiaovietic. Donmnia sa este decorat și cu "Crucea de fier" clasa a II-a).

Ion Marinescu (Moreanu este adăugat numelui după locul nașterii - Moreni) a fost al nouălea copil al unui țăran din satul Pietriș - Moreni. În cei 85 de ani de viață (1878-1963) a reușit, datorită unei înzestrări naturale deosebite, ca, învingând dificultățile unei existențe care a traversat

mari perturbări sociale (două războaie mondiale) și personale (orfan de la vârstă de 9 ani; lipsit de sprijin material; pierzându-și odată mica avere agonisită) să se ridice asigurându-și steși și familiei o existență îndestulată nu numai cu obiecte materiale dar și cu deschideri spirituale deosebite. Din băiat de prăvălie a ajuns cu timpul comerciant respectat. A păstrat toată viața, nealterate, principiile morale și religioase tradiționale din colectivitatea umană în care și-a petrecut primii ani de viață. Acestea l-au făcut ca, deși scutit de serviciul militar (ca fiu de văduvă), să plece ca voluntar pe front în primul război mondial. Întors cu "Virtutea Militară" pe piept și-a găsit fondul comercial din Ploiești risipit. L-a refăcut plecând practic din nou de la zero. Deși avea doar patru clase primare nu numai că a înțeles foloasele culturii, oferind copiilor posibilitatea unei educații complete, dar a învățat el însuși devenind în timp unul dintre marii filantropi culturali ai orașului Ploiești, unde a contribuit substanțial la construirea Palatului Cultural și la ridicarea catedralei cu hramul Sf. Ien.

Acesta este omul cărui a s-a adresat în ianuarie 1929, cu încredere, un fost camarad de tranșee, Simion Alexandru din satul Coțofenești, comuna Poiana de Vărbilău. Acesta aducea cu el un ciudat obiect din aur pe care ar fi dorit să-l valorifice. Copii săi, care, împreună cu alții, păzeau vitele la păscut pe malul râului Doftana, au văzut în mal un obiect strălucind foarte tare sub razele soarelui de vară (1928). Jucăuși, copil au scormonit în mal de unde au scos ceea ce ei numeau "o căciulă strălucitoare". Au început să și-o smulgă unul altuia din mâini până când i-au rupt partea superioară. Copii lui Simion Alexandru au rămas cu corpul căciulii pe care l-au adus acasă. Partea superioară și-a pierdut urma ajungând din mâinile celorlalți copii la părinți care, nerealizându-i decât valoarea strict materială, au valorificat-o probabil ca metal prețios. Se cuvine o mențiune deosebită pentru țăranul Simion Alexandru. Acesta, simțind că are în mâini nu pur și simplu o bucată de aur, ci un obiect cizelat foarte vechi, îl aduce marelui comerciant din Ploiești în care avea încrederea deosebită conferită de camaraderia de front. Ion Marinescu Moreanu nu ezită nici un moment. Deși nespecialist el intuiește că are în mâini un obiect istoric cărui îl apreciază imediat frumusețea și importanța astfel că îl cumpără de la Simion Alexandru cu o sumă foarte mare de bani (conform chitanței originale legalizate cu timbru fiscal în ianuarie 1929 - suma ar fi de 30.000 lei; în petiția adresată Direcțiunii Arheologice a Ministerului Artelor la 18 ianuarie 1929 suma declarată de Ion Marinescu Moreanu este însă de 35.000 lei). Din acest moment "căciula strălucitoare" găsită de copii a devenit "casca de aur găsită în județul Prahova" (cf. scrisorii oficiale adresată de către Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, Direcția Artelor, domnului Ion Marinescu Moreanu la 28 decembrie 1931) sau "un obiect de o deosebită însemnătate arheologică și istorică" (scrisoarea oficială a Ministerului Cultelor și Artelor din 24 aprilie 1929, înregistrată cu numărul 16522). În

petiția din 18 aprilie 1929 Ion Marinescu Moreanu sugera specialiștilor că "după părerea mea dacă ar mai cerceta acolo poate că o mai fi ceva lucruri antice". În "Declarația" semnată împreună cu prof. Andrieșescu la 25 aprilie 1929 revine "deosebit de aceasta, părerea subsemnatului este că Onoratul Minister al Cultelor și Artelor prin Comisiunea Monumentelor Istorice și Muzeul de antichități să ia măsuri de cercetare la fața locului, întru cât e posibil să fie și alte multe obiecte din aceeași vreme în localitatea arătată". Prof. Dumitru Berciu în lucrarea sa "Arta traco-getică" (1969, București) confirmă că în locul descoperirii coifului și în împrejurimi a fost găsită prin săpăturii arheologice ceramică de culoare cenușie lucrată la roată. Acest fapt confirmă observațiile de bun simț făcute în 1929 de către comerciantul patriot din Ploiești.

Dosarul care însoțește de acum straniul obiect de aur va purta numărul 51583 (la Direcțiunea Artelor). Primul cercetător al coifului din Coțofenești a fost I. Andrieșescu, profesor universitar și director al Muzeului Național de Antichități din București, unde a fost depus imediat coiful. Ion Andrieșescu a fost persoana care a negociat donația (în numele Ministerului Cultelor și Artelor) cu Ion Marinescu Moreanu. La data de 25 aprilie 1929 profesorul Andrieșescu împreună cu Ion Marinescu Moreanu dau o declarație (semnată de ei și contrasemnată de un martor) în care consemnează condițiile donației. Faptul că suma plătită țăranului Simion Alexandru (sumă ce a fost înapoiată lui Ion Marinescu Moreanu de către minister) este menționată ca fiind de 35.000 lei (față de 30.000 lei din chitanță dintre Ion Marinescu Moreanu și țăran) trimite ca unică justificare la achitarea către țăran a unei sume suplimentare, promisă deja acestuia pentru momentul încredințării obiectului către stat (cităm din chitanța din ianuarie 1929 "D-sa mi-a spus că atunci când o va preda la Ministerul Artelor dacă o costa mai mult îmi va mai da ceva"). Donatorul, așa cum se observă cu ușurință, nu dorește pentru sine nici un beneficiu material. În "Declarația" din 25 aprilie 1929 se menționează că dorința sa expresă este ca "diferența peste suma de lei 35.000 cu care am răscumpărat obiectul... să se întrebuinteze la facerea unei case de oțel pentru expunerea și deplina siguranță a păstrării obiectului donat".

Din momentul demarării donației (18 aprilie 1929) marea importanță arheologică și istorică a obiectului produce imediat senzație în lumea artistică și științifică. Ministerul Cultelor și Artelor îl asigură pe Ion Marinescu Moreanu de "răsplătirea morală ce vă este asigurată... de a fi asigurat pe seama statului un obiect de o deosebită însemnătate arheologică și istorică" (scrisoarea oficială cu nr. 16522 din 24 aprilie 1929). Scriitorul Ion Marin Sadoveanu publică imediat (Duminică, 28 aprilie 1929) în "Rampa" un articol elogios în care afirmă "cu mâini din acestea curate ca ale dumitale, domnule Ion Marinescu Moreanu se clădesc ... temeliele unui neam și prestigiul său, în toate direcțiile. Întâmplarea ne mângâie oarecum ... de necazul de a fi pierdut, poate pentru totdeauna,

vestita "Cloșcă cu pui". Coiful acesta o egalează ca valoare. Căci dacă descoperirea arheologică va însemna poate o dată și va trece mai departe în tratatele de specialitate străine, descoperirea morală a faptei dumitale e încă a noastră și ea înviează". Scrisorile adresate lui Ion Marinescu Moreanu de către directorul Muzeului de Antichități, I. Andrieșescu (la 30 aprilie 1929; la 18 iunie 1929) numesc donația "o faptă mare în sine". Aceste scrisori îl asigură pe donator în legătură cu demararea lucrului la caseta de oțel în care acesta dorea să fie depusă "căciula de aur". Singura dorință a lui Ion Marinescu Moreanu fusese aceea ca obiectul de aur să fie însoțit în expunere și păstrare de o mențiune în care "să se scrie numele meu și al găsitului de la care a fost cumpărat de mine". (Declarația din 25 aprilie 1929).

Astăzi celebrul coif de la Coțofenești face parte din tezaurul Muzeului de Istorie al țării. Cât timp a fost expus, inscripția însoțitoare nu a menționat nimic despre Smnon Alexandru din Coțofenești (comuna Poiana de Vărbilău) nici despre donatorul Ion Marinescu Moreanu. Considerăm că mențiunea trebuie făcută la viitoarele expuneri, acest fapt constituind "răsplătirea morală" promisă de ministrul de resort din 1929, singura de altfel solicitată de patriotul comerciant din Ploiești. Acesta, ca mulți alții, și-a trăit anii târzii ai vieții (după 1944) în privațiunile materiale impuse de nedreptata răsturnare socială adusă de tancurile sovietice. Copiii săi, bătrâni și ei, au dreptul la bucuria de a vedea numele tatălui lor legat definitiv de marea și importanta sa donație.

NOTE

- Andrieșescu, Ion și Marinescu Moreanu, Ion. Declarația de predare-primire, 25 aprilie 1929 (mss), M.N.I.R., inv. 287037, f. 4.
- Chitanța de vânzare-cumpărare, între Alexandru Simion și Ion Marinescu Moreanu, ianuarie 1929 (mss) (chitanța este scrisă de mână, oficializată cu timbru fiscal de 5 lei; în loc de semnătură Alexandru Simion aprobă textul cu amprenta degetului mare de la mâna dreaptă, fiind analfabet), M.N.I.R., inv. 287037, f. 5.
- Andrieșescu, Ion. Scrisoare către Ion Marinescu Moreanu din 30 aprilie 1929 (mss), M.N.I.R., inv. 287037, f. 6.
- Andrieșescu ion. Scrisoare către Ion Marinescu Moreanu din 18 iunie 1929 (mss), M.N.I.R., inv. 287037, f. 7.
- Arbunescu, Al., Goldhelm, Frankfurt, 1994, p. 148-149.
- Berciu, Dumitru, Arta traco-gețică, București, 1969, p. 77-82.
- Florescu, Radu și Miclea, I., Stămoșii românilor, București, 1980, p. 27-28.
- Petrescu Dâmbovița, M. și Dinu, Marin, Tezaurul de la Băiceni, Magazin Istoric, aprilie 1976, p. 19.

Sadoveanu, Ion Marin, Domnul Ion Marinescu Moreanu, Rampa, 28 aprilie 1929, p. 1.

LA DÉCOUVERTE DU HEAUME À POIANA COȚOFENEȘTI, LE DÉPARTAMENT DE PRAHOVA. COURTE PRÉSENTATION

Resume

Pour refaire l'histoire du "heaume d'or de Coțofenești" les auteurs ont considéré que la meilleure façon est de suivre son chemin dès le boral d'une petite rivière du departament de Prahova jusqu'aux dépôts du Musée National d'Histoire en tenant compte des témoignages oraux et écrits ainsi que des documents officiels. L'existence et le respect pour la tradition de quelques modeste bourgeois comme Ion Marinescu Moreanu de Ploiești se trouve souvent à l'origine de la découverte et de la conservation d'importants trésors culturels. Se souvenir de leur geste est une réparation non seulement nécessaire mais aussi obligatoire.